

TÜRK BASININDA YOL AYRIMINA BİR ÖRNEK: CAVID ORAL VE HÜRSES GAZETESİ

AN EXAMPLE OF A PARTING OF THE WAYS IN THE TURKISH PRESS:
CAVID ORAL AND THE NEWSPAPER HÜRSES

Süleyman ÂŞIK*

Geliş Tarihi/Received: 11.12.2018

Kabul Tarihi/Accepted: 18.12.2018

ÂŞIK, Süleyman, (2019), "Türk Basınında Yol Ayrımına Bir Örnek: Cavid Oral ve Hürses Gazetesi", Belgi Dergisi, C.2, S.17, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Kış 2019/1, ss.1148-1169.

Öz

Siyaset kurumu ile basın kuruluşları arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bilhassa da iktidar partilerinin basınla ilişkisi ayrı bir önem taşımaktadır. Bazen iktidar partilerinin, yayın organlarıyla ilişkileri olumlu bir seyir izlerken, zaman zaman da taraflar arasında bir cepheleşme yaşanabilmekte ve iktidarla basın karşı karşıya gelebilmektedir. Demokrat Parti (DP) zamanında basınla iktidar ilişkisi farklılıklar sunmuştur. Yayın hayatına Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) çizgisinde başlayan ve CHP'li bir siyasetçi olan Cavid Oral'ın sahip olduğu Hürses gazetesi de bu kategoridedir. Gazetenin haberlerinde ve Oral'ın yazılarında ilk iki yıl görülen DP muhalifi ve CHP destekçisi pozisyon iki yılın sonunda değişmeye başladı ve Oral'ın DP'ye geçmesiyle daha da belirgin bir hâl aldı. Böylece Hürses, DP'nin resmi bir yayın organı olmamakla birlikte, DP çizgisinde bir yayın politikası benimsedi. Bu çalışmada, Hürses gazetesinin ve sahibi Cavid Oral'ın zamanla CHP safından DP safına geçişinin örnekleri verilip iktidar-basın ilişkisinde yaşanan "dönüşümün" fotoğrafının ortaya konması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Cavid Oral, Hürses Gazetesi, Demokrat Parti (DP), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), basın-iktidar ilişkisi*

Abstract

There is a direct relationship between political institutions and the press, and the relationship between governing parties and the press has a special importance. Sometimes, the governing party sees its relations with the publication organs in a positive way, but there can sometimes be a confrontation between the press and the government, and in the time of the Democratic Party (DP) there were occasional differences between the press and the governing party. The newspaper Hürses, published by Cavid Oral, falls into in this category. It started by following the line of the Republican People's Party (RPP), and in its first two years, both in its news reporting and in Cavid Oral's writing, it adopted a position of opposition to the DP and support for the RPP. However, this later began to change, and this became clearer with Oral's move to the DP. In this way, Hürses adopted a publication policy in line with the DP, although certainly not as an official publication organ. The aim of this study is to give examples of the move by the newspaper Hürses and its owner Cavit Oral from the side of the RPP to the DP, and to reveal the picture of the transformation in the government-press relationship.

Keywords: *Cavid Oral, Hürses Newspaper, Democratic Party (DP), Republican People's Party (RPP), press-power relation*

*Dr., suleyman3542@gmail.com, (orcid.org/0000-0002-5818-6245).

GİRİŞ

Basınla iktidar ilişkisi her dönemde özellikle demokrasinin tam olarak yerleşmediği ülkelerde iç içe geçmiştir. İki taraf da zaman zaman birbirleri için “Demokles’in kılıcı” rolünü üstlenmektedirler. İktidarlar güçlendikçe basın üzerinde daha fazla etkinlik sahibi olmaya çalışabilirken, basın kuruluşları da iktidarı bazen yıpratma yoluna gidebilmektedir. Ancak, kimi zaman da basın-yayın organlarının saf değiştirdikleri de görülmektedir. Bunların farklı sebepleri vardır.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra demokratik ülkelerin safında yerini alan Türkiye'de, demokratikleşme adımları atılmaya başlandı ve çok partili hayata geçildi. Bu yeni düzenle birlikte iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin karşısındaki en ciddi rakip Demokrat Parti (DP) idi. 1946-1950 yılları arasındaki siyasi rekabette basın da önemli bir yer teşkil etti. CHP 1946 seçimleri öncesi, DP saflarına geçen birçok gazeteyi kendine kazandırmak için basın kanununda birtakım iyileştirmeler gerçekleştirdi. Örneğin, CHP iktidarı seçim kararı almadan önce Basın Birliği lağvedilirken¹ ve Basın Kanunu'nda yer alan gazete kapatma yetkisinin geri çekilmesi gibi tasarılar 1 Haziran 1946'da Meclis'e getirilmiştir. DP ise, basın gücünü yanına almak için 1945-1950 arası dönemde basın özgürlüğünü savunmuştur.² Her ne kadar 1946 seçimlerini, birtakım seçim usulsüzlüklerinin da etkisiyle, CHP kazansa da, 1950 yılında yapılan genel seçimleri DP kazandı ve tek başına iktidar oldu. Muhalefetteyken CHP'nin basına karşı tutumunu sert şekilde tenkit eden DP için önüne eleştirdiği noktaları düzeltmek için imkânlar çıktı. Basında da yeni dönemde birçok sorunun hallolacağı kanaati hâkimdi.³ Fakat Adnan Menderes yönetimi on yıllık iktidarı döneminde zaman içerisinde basın özgürlüğünü kısıtlayıcı birtakım düzenlemelere imza attı.⁴ Örneğin, 1953 Temmuz'unda yapılan bir düzenlemeyle, “*sıfat ve hizmetlerinden dolayı bakanlara yapılan hakaretin takibi şikâyete bağlıyken, artık savcının, bakanın oluruyla alarak re'sen takibine bırakılması kabul edilmiştir.*”⁵ 1954 yılında çıkarılan “*Neşir Yoluyla (Yolu ile) veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun*” ile ise bir kişiyle ilgili basın aracılığıyla hakarete bulunulması ve itibarını zedeleyici yayınlar yapılmasının bir müeyyidesi olacağı; bu kişilerin resmî bir sıfatı olması durumunda ise verilecek cezanın arttırılacağı ifade edilmiştir.⁶ Bu kanunun özelliği, kanunda belirtilen hallerin ortaya çıkması halinde savcılarının doğrudan takibat başlatabilecek olmalarıdır.⁷ 1956 yılında da, 1954'teki kanunda birtakım değişiklikler yapıldı⁸ ve “ispat hakkı” tartışmaları gündeme geldi. Buna göre, gazeteciler yayınladıkları haberler nedeniyle açılacak davalarda iddiasını ispatlama hakkından me'n edildi.⁹ İşte siyasi atmosferdeki bu durum özellikle bu dönemde kendini daha da hissettirdi. Bu da doğrudan basına yansırarak, parti politikaları doğrultusunda yayın yapan gazete ve dergileri doğrudan etkiledi.¹⁰ Bundan sonra ise, 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kadar iktidar ve muhalefet basını arasında “amansız” bir rekabet yaşandı.

1 T.C. Resmi Gazete, 18 Haziran 1946, Sayı: 6336, s. 10778.

2 Barış Bulunmaz, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi Ve Sansür Uygulamaları”, Öneri Dergisi, C: 10, Sayı: 37, Ocak 2012, s. 207.

3 Nuri İnuğur, *Türk Basın Tarihi*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1992, s. 265.

4 Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2015, s. 123.

5 Nuran Yıldız, “Demokrat Parti İktidarı ve Basın”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 51(1), 1997, s. 492.

6 T.C. Resmi Gazete, 17 Mart 1954, Sayı: 8660, s. 8653.

7 Bulunmaz, a.g.m., s. 209.

8 T.C. Resmi Gazete, 8 Haziran 1956, Sayı: 9327, ss. 14505-14507; “Yeni Basın Kanunu Bugün Mer'iyete Giriyor”, *Milliyet*, 8 Haziran 1956, s. 1.

9 Yıldız, a.g.m., s. 493.

10 CHP'nin yayın organı Ulus, DP'nin yayın organı Zafer ve Millet Partisi'nin (MP) yayın organı da Kudret'tir. Kaya, a.g.m., s. 97.

Hâlbuki Basın Kanunu'nda DP iktidarının ilk döneminde son derece önemli iyileştirmeler yapıldı. Örneğin, başa gelinmesinin hemen ardından özgürlükçü bir basın kanunu çıkartıldı.¹¹ 1952'de de, "*Basın Mesleğinde (Mesleğinde) Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun*" ile gazeteciler sendika kurma, sigorta hakkı elde etme, haftalık izin ve yıllık ücretli izin gibi haklar elde ettiler.¹² Öte yandan, Başbakan Adnan Menderes de gazete patronları ve başyazarları ile belirli aralıklarla bir araya gelerek onlarla yakın bir ilişki içindeydi.¹³ Öyle ki, Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Akşam, Tasvir, Yeni Sabah, Yeni İstanbul, Gece Postası gibi belli başlı gazeteler kuruluşundan 1952 yılına kadar açıkça DP'yi desteklemeyi sürdürdüler.¹⁴ Bu kesimde özellikle 14 Mayıs 1950 seçimlerinin ardından bir "*sosyal zihniyet dönüşümü*" yaşanacağına dair bir umudun varlığı etkili oldu.¹⁵ Fakat diğer taraftan, bir kısım basın da 1954 genel seçimlerinin ardından DP çizgisine yaklaştı. Çünkü bu gruba dâhil olan basın kuruluşları DP'nin 1950'de iktidar olmasını bir "*kaza*" olarak görüp dört yıl sonra ise bunun kalıcı bir durum olduğuna kanaat getirdiler.¹⁶

Diğer taraftan, resmi ilanlar meselesi de on yıllık DP iktidarıyla basın arasında ilişkileri belirlemede önemli bir yer teşkil etti. DP, iktidarı boyunca kendi safındaki yayın organlarına "*imtiyaz*" sağlayıcı bir politika izledi.¹⁷ Bu konu zaman zaman özellikle CHP yanlısı basın organlarının tepkisine yol açtı. Tepkinin merkezindeki gazetelerden birisi de Hürses idi.

1. Hürses ve Cavid Oral'ın CHP Çizgisinde Olduğu Dönem

DP döneminde 1951-1956 yılları arasında faaliyette bulunan Ankara gazetesi Hürses¹⁸ ilk yıllarda DP'ye muhalif, CHP'ye ise yakın bir yayın politikası takip etti. Fakat özellikle 1953'ten sonra DP çizgisine yaklaşmaya başlarken, genel olarak CHP'ye de karşı bir tavır benimsedi. Gazetenin sahibi ise tek parti döneminde Tarım Bakanlığı yapan ve 1953 yılına kadar da CHP Genel Kurulu'nda görevli olan Cavid Oral'dır. Gazetenin haberlerinde ve sahibi Cavid Oral'ın köşe yazılarındaki değişim dikkate değer bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Dolayısıyla, gazeteyi iki dönemde değerlendirmekte fayda vardır: Birincisi, CHP'ye yakın (CHP resmi yayın organı değil), ikincisi DP'ye yakın olduğu dönemdir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, çok partili hayatla birlikte basında yer değiştirmeler oldu. Örneğin, kuruluşundan beri CHP'li bir yayın anlayışına sahip ve ismini Atatürk'ün önerdiği¹⁹ rejimle aynı adı taşıyan Cumhuriyet gazetesi bile DP'nin kuruluşundan tek başına iktidar olduğu dönemin ilk yıllarına kadar DP'yi destekledi. Yani bir yenilik arayışı ve CHP'nin yıpranmışlığı bu saf değişikliğinin temel sebeplerindedir. Bu bağlamda, DP basın için bir umut ışığı olmuştu. Nitekim 1950 yılındaki seçimlerde güçlü bir iktidar olarak hükümet kuran DP, basının desteğini almaya devam etti. Hatta gazeteciler ile Adnan Menderes arasında bir "*balayı dönemi*" yaşanmaktaydı.²⁰ Ancak, her gazete için bunu söylemek

11 T.C. Resmi Gazete, 24 Temmuz 1950, Sayı: 7564, ss. 18808-18811.

12 T.C. Resmi Gazete, 20 Haziran 1952, Sayı: 8140, ss. 3961-3964.

13 Bulunmaz, a.g.m., s. 208.

14 Yıldız, a.g.m., s. 486.

15 Ayşe Elif Emre Kaya, "Demokrat Parti Döneminde Basın-İktidar İlişkileri", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 39, Yıl: 2010, s. 94.

16 Prof. Dr. Hakkı Uyar ile 20 Kasım 2017 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.

17 Korkmaz Alemdar, İletişim ve Tarih, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1996, s. 133.

18 İzmir Milli Kütüphane'ye bağlı gazete arşivinde en son 9 Şubat 1956 tarihli yayına ulaşılmıştır. Cavid Oral'ın sahibi olduğu Gazete ayrıca, 1970'lerin son çeyreğinden sonra birkaç yıl daha yayınlandı. <http://www.beyazitdev-letkutup.gov.tr/Eklenti/57281,gazete-katalogu-012018pdf.pdf?0> (Yayına Erişim Tarihi: 14.04.2018)

19 İnüçür, a.g.e., s. 64.

20 İnüçür, a.g.e., s. 268.

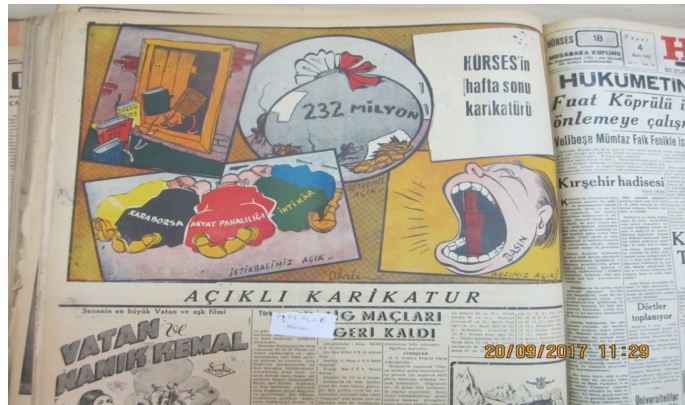
mümkün değildir. Örneğin, Hürses gazetesi 1951 yılında başladığı yayın hayatına iktidar partisi karşısında CHP'yi ve lideri İsmet İnönü'yü savunur bir pozisyonda girdi. Tabii ki bunda en önemli etken, sahibi Cavid Oral'ın aktif olarak CHP'li bir siyasetçi olmasıdır. Fakat şu da bir gerçektir, ne Hürses ne de Cavid Oral genel itibarıyla DP'ye karşı "çok katı" bir muhalefet yapmamışlar, "ılımlı muhalefet" anlayışını takip etmişlerdir denilebilir. Ancak, her ne olursa olsun, muhalif çizgilerini muhafaza etmişlerdir. Gazetenin ismi de muhalif bir çağrışım yapmaktadır.

Hürses gazetesi ve Cavid Oral yazılarında daha önce de ifade edildiği gibi, 1951-1953 yılları arasında iktidarı eleştiren bir tutum içindedir. Tabii bunda, Oral'ın resmî olarak CHP'li bir gazeteci olması etkilidir. Ancak, ileride değinileceği gibi, hem Hürses'in DP iktidarına karşı yaklaşımı hem de Cavid Oral'ın yazıları CHP içinde "tatminkâr" bulunmayarak, eleştirilmiştir. Esasında Hürses, Ulus gazetesi gibi CHP'nin resmî yayın organı değildi. Yani tamamen muhalefet etmek amacıyla kurulduğu şeklinde değerlendirmek doğru olmaz. Tüm bunların ışığında bazı örnekleri incelemekte fayda vardır.

Hürses'in yayın politikası incelendiğinde, karikatürlerin ekseriyeti DP'nin seçim vaatlerini yerine getirmediği yönündedir. Bunun yanı sıra, irtica ve torpil ile DP arasında bağ kuran çizimler de yer almıştır.

RESİM 1: 4 Şubat 1951, Pazar Eki, s. 1 (Hürses)

RESİM 2: 3 Mart 1951, s. 6 (Hürses)

RESİM 3: 4 Ekim 1951, s. 1 (Hürses)

Görüldüğü üzere, DP henüz iktidarının birinci yılında bir hükümetin eleştirilebileceği en sert noktalarından hedef tahtasına oturtulmuştur. Diğer yandan, CHP ve lideri İsmet İnönü'nün de savunulduğu görülmektedir. Örneğin, İnönü'nün İzmir'de doğduğu evin satışı ile ilgili meselede şu başlık kullanılmıştır: *“Nelerle Uğraşıyoruz: İzmir'de İnönü'nün Doğduğu Evin Satılması İstendi.”*²¹ Bir başka örnekte de bu kez İsmet İnönü'nün Ankara'da adının verildiği yerlerin isminin değiştirilecek olmasına tepki gösterilmiştir: *“Demokrat Ankara Belediyesi Beklenen Meşhur Kararını Verdi.”*²² Gazetenin CHP'li çizgisine diğer bir örnek de yine İsmet İnönü üzerinedir. CHP Genel Başkanı'nın İstanbul'a gelişiyle ilgili verilen haber, *“İnönü, hat boyunca ve istasyonlarda partililer tarafından olduğu gibi, büyük halk kitleleri tarafından da sevgi ve tezahürleriyle selamlanıp uğurlanmıştır”*²³ ifadeleriyle sunulmuştur. Burada esasında, DP iktidarı ve çevresinin CHP ve İnönü aleyhindeki söylemlerine karşı “koruyucu” bir haber dili kullanıldığı görülmektedir. İnönü'nün hâlâ halk tarafından çok sevildiği anlatılmak istenmiştir. Bir başka İnönü çıkışında da, bazı çevrelerin “tek adamlıkla” itham ettikleri CHP Genel Başkanı'nın, Türkiye'yi 2. Dünya Savaşı'na sokmayarak gösterdiği başarıdan söz edilmiştir. Ayrıca, çok partili hayata geçişteki önemi vurgulanmıştır.²⁴ Diğer bir örnekte ise DP iktidarının, CHP'nin icraatlarını “sahiplendiği” ifade edilmiştir: *“Koraltan Şeker Sanayiini de D.P. İktidarına Mal Ediverdi.”*²⁵ Bu örnekler göstermektedir ki gazete DP ve lideri Adnan Menderes karşısında İsmet İnönü'nün tarafında/safında yer almıştır.

Bir başka yazıda ise CHP-DP mukayesesi yapılarak, iki parti arasında sürmekte olan bahar havasında kendinden taviz veren tarafın daha çok CHP olmasına rağmen iktidar cephesinde herhangi bir politika değişikliğinde bulunulmadığından şikâyet edilmiştir. DP'nin tavrının, *“ancak uyuşturucu ve oyalayıcı vaatlerden ibaret kaldığı”* ifade edilmiştir.

21 “Nelerle Uğraşıyoruz: İzmir'de İnönü'nün Doğduğu Evin Satılması İstendi”, *Hürses*, 15 Şubat 1951, s. 1.

22 “Demokrat Ankara Belediyesi Beklenen Meşhur Kararını Verdi”, *Hürses*, 22 Şubat 1951, s. 1.

23 “İnönü İstanbul'da Büyük Tezahüratla Karşılandı”, *Hürses*, 13 Ekim 1951, s. 1.

24 Başyazı, “İnönü Devri”, *Hürses*, 26 Mayıs 1952, s. 1,6

25 “Koraltan Şeker Sanayiini de D.P. İktidarına Mal Ediverdi”, *Hürses*, 13 Eylül 1952, s. 1.

CHP malları meselesinin²⁶ de bir koz olarak sürekli CHP aleyhine kullanıldığına dikkat çekilmiştir. Bu konuda 1954'teki genel seçimlerden önce CHP'nin daha dikkatli olması gerektiği ifade edilmiştir.²⁷ Özetle bu yazıda, CHP'nin savunucusu bir pozisyon ortaya konmuş ve DP iktidarı doğrudan hedef alınmıştır.

DP'nin bu dönemde eleştirildiği hususlardan biri de, vaatlerini yerine getirmemesi yönünde idi. Bu konuda Be. Fa. imzasıyla çıkan yazıda isim vermeden iktidara şu ifadelerle yüklenilmiştir: *"Bir parti arıyoruz. İşçiyeye grev hakkı vadetsin. Ama sonra vermese de olur!.. Açıksız bütçe çıkaracağını söylesin. Ama sonra çıkarmasa da olur!.. Antidemokratik kanunları kaldıracağını haykırınsın. Ama sonra dokunmasa da olur!.. Hasılı dostlar, çok söyleyen fakat hiç yapmayan bir parti arıyoruz. Kendisine oy vereceğiz de..."*²⁸ Yazar bu sözleri ile DP'nin çok önemli konularda vermiş olduğu vaatlerini yerine getirmediğini dile getirip sonunda da ironik bir ifade kullanmıştır. Bu yazıyla, (isim vermeden) DP'nin sözünü tutmayan bir iktidar olduğu iddia edilmiştir. Bu da, muhalif anlayışın en net şekilde bir örneğini teşkil etmektedir.

Bu yazıdan sonra yayınlanan bir karikatür de Be. Fa.'nın yazdıkları ile birebir örtüşmektedir. Yine karikatürde de DP isim vermeden eleştirilmiştir.

RESİM 4: 28 Şubat 1951, s. 1 (Hürses)

26 DP daha iktidarının ilk aylarında Halkevleri ve CHP'nin malvarlığına devlet tarafından el konulmasını gündeme getirdi. DP bu konuda ısrarcıydı. Çünkü DP yönetimine göre, 1923-1950 arası dönemde *"devlet-parti özdeşliğinden dolayı"* mal varlığı artan CHP, bu gücünü kullanarak yeniden iktidara gelebilirdi. Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004, s. 208. Başbakan Menderes de, CHP'nin Türkiye genelinde toplamda 3, 5 milyon TL değerinde 800'e yakın gayrimenkulünün olduğunu ifade etti. Bu konu iki partiyi (DP-CHP) zaman zaman karşı karşıya getirdi. Fevzi Çakmak, "Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması", *History Studies: International Journal of History*, Cilt: 7, Sayı: 3, Yıl: 2015, ss. 1-15. Önce 11 Ağustos 1951'de çıkan kanunla, Halkevleri kapatıldı. *T.C. Resmî Gazete*, 11 Ağustos 1951, Sayı: 7882, ss. 1781-1782. Ardından da, CHP'nin mal varlığına el konuldu. *T.C. Resmî Gazete*, 16 Aralık 1953, Sayı: 8584, s. 7773. Böylece CHP, Tek Parti döneminde elde ettiği tüm avantajlarını kaybetmiş oldu. Uyar, a.g.e., s. 102. Ayrıca bkz. Altan Öymen, *Öfkeli Yıllar*, Doğan Kitap, 11. Baskı, İstanbul 2014, Şerif Demir, *Düello Menderes ve İnönü Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesi'ne Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.

27 "CHP Ne Yapacak?", *Hürses*, 20 Mayıs 1953, s. 7.

28 Be. Fa., "Araniyor!...", *Hürses*, 5 Ocak 1951, s. 1.

DP'nin en çok eleştiri aldığı konuların başında gelen basın hürriyeti konusunda, çıkarılan ceza kanununun 273. maddesi üzerinden de DP'ye yüklenildi. Kullanılan ifadeler de ağır denilebilecek türdendir. Örneğin, *"Artık o sinir bozucu karikatürler(le), beceriksizliklerini yüzlerine vuran tenkitlere paydos işareti verilmiştir"* cümlesi durumu özetlemektedir. Ayrıca, antidemokratik kanunları kaldırma vaadiyle iktidara gelen DP'nin bunun tam aksi yönde attığı adımın faturasının 1954 yılında yapılacak olan genel seçimlerde ödeneceği iddia edilmiştir.²⁹ Bu yazı aslında Hürses'in muhalif çizgisinin biraz üstündedir. Bu kanuna bu derece sert bir şekilde karşı çıkılmasında, doğrudan basını ilgilendiren bir kanun olması etkili olmuştur. Ama ilerleyen dönemde özellikle gazetenin yazarı Rıza Atilla'nın basın hürriyeti konusunda DP'nin birtakım kısıtlayıcı kararlarını olumlu karşılayan yazıları da görülecektir.

Öte yandan, yukarıda örnekleri verilen sert DP eleştirilerine karşın, yine daha önce ifade edildiği gibi, iktidara karşı "amansız" bir muhalefet yürütülmediği yayımlanan bir başmakaletede şu satırlarla dile getirilmiştir: *"Hürses, ahlakı ve karakteriyle, iktidar gazetelerinin tasavvur ve tahayyül ettikleri tarzda veya da onların alıştıkları bir şekilde küçük işlerle uğraşacak bir gazete değildir ve olmayacaktır. Hürses'in şiarı, dün olduğu gibi bugün de ve yarın da yalnız ve yalnız yurt düşüncesi ve sevgisi içinde neşriyatıyla memlekete hizmet etmektedir. İşte hepsi bu kadar."* Bu yazıda ayrıca, Hürses'in "CHP'nin bir yayın organı olmadığını" altı çizilmiştir. Bir anlamda, "tarafsız" bir yayının anlayışları olduğu dile getirilmeye çalışılmıştır. Fakat diğer taraftan, iktidar basınına da seslenilerek, *"korkutma girişimlerinden"* bir sonuç alamayacakları belirtilmiştir.³⁰

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Hürses'in yaygın politikası ile sahibi olması sebebiyle doğal olarak Cavid Oral'ın yazıları ve söylemleri arasında da büyük oranda bir örtüşme görülmektedir. Örneğin, köşesinden eleştiride bulunan Oral, iktidarın sadece *"aşırı uçtaki taraftarlarını"* düşünerek politika yaptığını söylemiştir.³¹ Aynı konuda bu sefer partisinin İstanbul'daki bir toplantısında, DP'nin *"dar ve fasit"* bir anlayış tarzıyla toplum arasında kutuplaşmalara neden olduğunu dile getirmiştir.³²

Cavid Oral'ın bu dönemde DP'yi tenkit ettiği konulardan bir diğeri de, 27 yıllık CHP iktidarını kötileyici söylemlerin kullanılmasıdır. Her şeyin 14 Mayıs'la başlamadığının altını çizen Oral, CHP'yi eleştirmenin artık demode bir tutum olduğunu ifade etmiştir: *"Darılmasınlar ama iktidardaki arkadaşlarımızın bu memlekette yapılan işleri ya tamamen kötü görmek veya da tamamıyla kendilerine mâl etmek ruh haleti, en zayıf taraflarını teşkil etmektedir. Bunun bıraktığı tesir ise kendi lehlerine değildir. (...) Artık bu modası geçmiş beyanatlardan ve hareketlerden vazgeçme zamanı gelmiş olsa gerektir."*³³

Aynı konu üzerine ikinci kez bir yazı kaleme alan yazar, DP'lilerin eski iktidarı kötülmesinin aslında bir tezatlık meydana getirdiğini dile getirmiştir. Çünkü DP'nin şu anki kadrosunun en az yüzde 80'inin daha önce CHP'de siyaset yaptığını dikkat çekerek, bu durumda tek parti döneminde yapıldığını iddia ettikleri kötü işlerin sorumluları arasında kendilerinin de olması gerektiğini ifade etmiştir.³⁴ Aslında belirtilen bu tezatlık bir bakıma

29 Başyazı, "Başımız Sağolsun", *Hürses*, 7 Haziran 1953, s. 1.

30 Başyazı, "Kıyamet Kopardılar", *Hürses*, 22 Kasım 1951, s. 1-5. Bu yazının kaleme alınmasının nedeni, Hürses'te bir yazı dizisi olarak yayınlanacağı duyurulan dilencilerin yaşantısının anlatıldığı seride, iktidar yanlısı basının Hürses'in "sahte" bir dilenci ile ülkedeki yoksulluğu gündeme taşıyacağı iddialarıdır.

31 Cavid Oral, "Partiler ve Umumi Efkar", *Hürses*, 13 Ocak 1951, s. 1.

32 "Cavid Oral'ın İstanbul'da Dünkü Önemli Konuşması", *Hürses*, 21 Şubat 1951, s. 1.

33 Cavid Oral, "İktidarın En Zayıf Taraftır", *Hürses*, 8 Ocak 1951, s. 1,6.

34 Cavid Oral, "İktidarla Anlaşamadığımız Mesele", *Hürses*, 9 Ocak 1951, s. 1.

doğrudur, yani DP, CHP'nin içinden çıkmıştır; diğer yandan, CHP içinde siyaset yapacak bir imkân kalmadığı düşüncesi bazı isimlere DP'yi kurdurmuştur. “DP tarafından CHP'nin icraatlarının yok sayılmak istendiği” yönündeki düşüncesini ele aldığı bir başka yazısında da, çok partili hayata geçişte CHP'nin başarısının “*münakaşa*” dahi edilemeyecek bir gerçek olduğunun altını çizmiştir.³⁵

Diğer taraftan, yukarıda da bahsedildiği gibi, Oral katı bir muhalif çizgide yer almadı. Hatta kendisini siyasi konularda “objektif” yaklaşım sergilediğini ifade etmiştir.³⁶ Kimi yazılarında DP'yi takdir ederken, CHP'yi de tenkit etmiştir. Kendisini de aynı kulvardaki meslektaşlarından, üstelik aktif bir CHP yöneticisi olmasına rağmen, ayıran en önemli özelliği budur.³⁷ Örneğin, DP'nin iktidara geldiğinin ilk zamanları iktidar değişikliğinden dolayı devlet dairelerinde “*partizanca*” bir yaklaşım sergilediğini söylerken, fakat son zamanlarda bu konuda ciddi düzeltilmeler görüldüğünü de ifade etmiştir. Buna karşın, CHP iktidarında da DP'lilere birtakım haksızlıklar yapılmış olabileceğini, böyle bir şeyi baştan olmamıştır diye kestirip atmanın doğru olmadığını dile getirmiştir. Oral'a göre DP'den beklenen ise tarafsız bir yönetim sergilemesi ve geçmiş iktidarla bir hesaplaşma içine girmemesidir.³⁸ Bir başka yazısında ise DP'nin yedi aylık iktidarı döneminde bazı hamleleri yapmakta geciktiğini ve bunun çok da mazur görülemeyeceğini ifade eden Oral, yine de devlet yönetiminin zorluğu göz önüne alındığında müsamaha gösterilmesi gerektiğini de ifade etti.³⁹ Oral'ın DP'nin takdir ettiği diğer bir yönü de ekonomik sahada göstermiş olduğu atılımdır: “*Kabul etmek lazımdır ki, Menderes hükümeti iktisadî ve ticarî işlerde çok cesaretli hareket etmiştir.*”⁴⁰

Öte yandan, daha önce de değinildiği gibi, Cavid Oral'ın iktidara karşı zaman zaman bu ilımlı yaklaşımı ve bazı konular CHP'li basın tarafından tepki almıştır. Özellikle resmi ilan konusunda gazete ve sahibi eleştirileri oklarının hedefi idi. Bunun üzerine Hürses, “Zaruri Bir Açıklama” başlığıyla birtakım iddialara cevap vermiştir:

“Şahısla uğraşmaya ve dedikodu yapmaya ne karakterimiz ne de ahlakımız müsaittir. Bilakis partiler arasındaki fikir ve prensip mücadelesinin şahsiyete dökülmesinden öteden beri üzüntü duymuş ve dert yanmışızdır ve bunun memleket ve rejim adına zararlı olduğunu daima tebarüz ettirmeye çalışmışızdır. Fakat ne yapalım ki, partinin yarı resmi bir organı olan Dünya gazetesi tarafından partili olmamıza ve umumi idare heyeti üyesi bulunmamıza rağmen hücumu uğradık. Bu gazetede evvela Günaltay'la Cavid Oral'ın haysiyet divanına verildiği yazıldı. Ve sonra da Güney Gazetecilik ve Matbaacılık Türk Anonim Ortaklığı'nın matbaa binasının çok yüksek fiyatla Zafer gazetesine satıldığı kötü bir polemik mevzuu yapıldı. Bu yazıya karşılık cevap verdik ve binanın 948-949 maliyeti üzerinden satıldığını ve ticarî bir muamelenin politika ile ne münasebeti olabileceğini bildirdik. Bu açıklamamız da kâfi gelmedi. Maksadın şahıslarımız üzerinde spekülasyon yapılmak istendiği şimdi sarahatle anlaşılmiş oldu. Çünkü Dünya gazetesi dünkü nüshasında, ‘henüz

35 Cavid Oral, “Ne İstiyoruz?” *Hürses*, 29 Mayıs 1952, s. 1.

36 Cavid Oral, “Eşit Muamele”, *Hürses*, 16 Nisan 1952, s. 1.

37 Cavid Oral, sahibi olduğu Ankara merkezli *Hürses* ile Adana merkezli *Bugün* gazetelerine daha fazla vakit ayırmak için önce CHP Genel İdare Kurulu'ndan istifa etti. *Hürses*, “Cavid Oral CHP Genel İdare Kurulundan İstifa Etti”, 2 Ocak 1952 s. 1; Fakat bu karardan kısa bir süre sonra istifasını geri aldı. CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek yaptığı açıklamada, kararın zaten işleme konmadığını, istifanın bazı yayın organlarında CHP'yi yıpratmaya yönelik bir hâl almasından dolayı, Oral'ın da bu tür haberlere üzüldüğü için istifadan vazgeçtiğini söyledi. *Hürses*, “Cavid Oral CHP Genel İdare Kurulundan İstifasını Geri Aldı”, 14 Ocak 1952, s. 1.

38 Cavid Oral, “Eşit Muamele”, *Hürses*, 16 Nisan 1952, s. 1.

39 Cavid Oral, “Samimiyet”, *Hürses*, 5 Ocak 1951, s. 1.

40 Cavid Oral, “Bütçe Komisyonundaki Müzakereler”, *Hürses*, 13 Aralık 1952, s. 6.

bilinmeyen gizli sebeplerle Menderes hükümetinden almış olduğu 190 bin lira ile yine Menderes partisine 280 bin liraya satmış olduğu dört duvarın hikâyesini unutturmak için İstanbul'da Halk Partisi matbaa tesislerinin 260 bin liraya Falih Rifki'ya verilmiş olduğunu yazmış' demekte ve tecavüzlerini arttırmaktadır.

Önce şu noktayı açıklamak isteriz ki, Dünya gazetesi tarafından gizli sebeplerle diye CHP teşkilatına bizi jurnal eden ve kötölemek hedefini güden para mevzuu, hiçbir gizli tarafı olmayan resmi ilan meselesidir. Fakat bu, açık ve dürüst olarak ifade edilmemiştir.

Evet, her gazetenin ve bizzat Dünya gazetesinin de aldığı resmi ilanlar Hürses'te de çıkmaktadır. Bunun gizli hiçbir tarafı yoktur. Bu hususta hiçbir kimseye istida da verilmemiştir. Ancak şunu söyleyebiliriz ki, resmi ilanlar hükümet emrine geçmeden Hürses'te daha az intişar etmiş değildir ve bir anonim şirket olan müessesimizin defterleriyle bunu ispat etmek mümkündür.

Bina meselesine gelince, Dünya gazetesi dört duvarın 20 bin liraya satıldığını yazmaktadır. Bu tamamıyla yalandır. 867 metrekare üzerine yapılmış olan binanın dört duvardan ibaret olmadığını dört katlı, büyük, geniş ve mükemmel ve çok sağlam bir bina olduğunu herkes bilir. Binanın maliyeti 949 da 239 bin küsur liraya mâl olmuştur. Bu da birçok arkadaşımızca malumdur. Fakat bina çok büyük tutulduğu için hakkıyla istifade edilememiş ve boş bir vaziyette kalmıştır. Satmak arzusu bundan doğmuştur. Ancak, bir partili olmak sıfatıyla bu binanın satılığa çıkarıldığı zaman parti merkezi bizzat Cavid Oral tarafından haberdar edilmiş ve hatta Genel Başkanının bulunduğu bir toplantıda da açıklanmıştır. Bina, Güneş şirketine 240 bin liradan satılmış ve hatta bu fiyat yine birçok partili arkadaşlar tarafından bugünkü rayice ve binanın mükemmeliyetine göre ucuz görülmüştür.

Cavid Oral'ı yakından tanıyanlar onun siyasi karakterinin de ne kadar sağlam ve mazbut olduğunu pek âlâ bilirler. Evet doğrudur, Cavid Oral'ın Başbakan Adnan Menderes'le eski bir arkadaşlığı vardır. Nitekim Başbakan'ın bugün Halk Partisinde daha başka eski arkadaşları olduğu gibi. Bununla beraber Cavid Oral şu iki sene zarfında Başbakanla üç defa temasta bulunmuş ve yine bu konuşmalardan parti merkezi haberdar olmuştur. Ancak, Cavid Oral Başbakan'dan hiçbir zaman ilan talebinde bulunmamıştır.

Sırası gelmişken şu hakikati belirtmek isteriz ki, Cavid Oral hiçbir zaman fikrini, kanaatini ve şahsiyetini hiçbir kimse uğruna feda edecek adam değildir ve etmemiştir. Tek parti devrinde grupta ve Mecliste yaptığı tenkitler ve mücadele herkesin bildiği bir şeylerdir. Zabıtlarda da ispatı kabildir. Bugün de iktidar partisine hulus çakmaya (yaranmak) ne manen ne de maddeten ihtiyacı vardır. Bütün hayatı açık, dürüst ve samimi geçmiştir ve daima öyle geçecektir. Siyasi kanaatlerden şimdiye kadar hiçbir fedakârlık yapmamıştır ve yapmayacaktır ve bu hususta mücadeleden de asla çekinmeyecek ve yılmayacaktır. Dünya gazetesi sahibinin de bu gerçeği hadiselerle görmüş ve anlamış olması lazım gelir.

Fakat şu son günlerde, muhalefeti bir fikir ve prensip mücadelesi şeklinde anlayan ve neşir hayatına girdiği günden beri yapmış olduğu ağırbaşlı tenkitlerle partisine ve memleketine daha iyi hizmet ettiğine kani olan Hürses gazetesi; bir tertibin eseri olduğuna zerre kadar şüphe olmayan bir tecavüz karşısında kalmıştır. Bu sebepten de hakikatlerin olduğu gibi açıklanmasında fayda görmüştür.

Bundan dolayı değerli okuyucularımızdan özür diler ve Hürses'in yine tenkit ve murakabe vazifesinden, şahsiyat didişmelerinden uzak kalmak suretiyle neşriyatına devam edeceğini arz ederiz."

HÜRSES⁴¹

Yapılan bu uzun açıklamada, Cavid Oral'ın ve haliyle Hürses'in, "partili" yani CHP'li olduğunun vurgulandığı görülmektedir. Hürses her ne kadar CHP'nin resmi gazetesi olmasa da, Oral'ın CHP'li bir isim olması onu muhalefet safında konumlandırmaktadır. Burada, Başbakan Menderes'ten birebir görüşmeler sırasında hiçbir şekilde resmi ilan talebinde bulunulmadığının da belirtilmesi dikkate değerdir. Zira bu mesele DP döneminde ilk kez 6 Şubat 1951 tarihli DP Meclis Grubu'nda gündeme gelmiştir. Vekiller, kendilerini destekleyen gazetelere daha fazla destek verilmesini, bunun CHP iktidarında CHP yanlısı gazetelere yapıldığını söylemişlerdir.⁴² Hürses ise, yayın hayatı boyunca (1951-1956) toplam 1 milyon 21 bin 926 lira resmi ilan ve reklam bedeli almıştır. Buna karşın, DP resmi yayını olan Zafer-Zafer Akşam Postası'nın aldığı tutar ise 7 milyon 114 bin 330 liradır. CHP'nin resmi yayın organı Ulus ise, 7 Temmuz 1950-31 Aralık 1959 arasındaki dönemde 930 bin 953 liralık bir kazanç elde etmiştir.⁴³ Bu üç gazete arasındaki oranlara bakıldığında, Zafer'in pastadan en büyük payı alması şaşırtıcı bir durum değilken, CHP'nin resmi yayın oranı Ulus ile "yarı resmi" olarak nitelendirilebilecek ve özellikle 1953'ten sonra DP'ye daha yakın bir çizgi takip eden Hürses'in aldıkları ücret arasında çok ciddi bir fark olmadığı görülmektedir. Bu da, Hürses'in resmi ilan ücretlerinin dağıtımında çok ciddi bir avantaj sağlamadığını göstermektedir.

2. Hürses ve Cavid Oral'ın DP Çizgisinde Olduğu Dönem

Hürses, yayın hayatına girdiği 1 Ocak 1951 tarihinden, özellikle 1953'ün ikinci yarısına kadar DP'ye karşı, yukarıda da örnekleriyle ortaya konduğu gibi, kahir ekseriyetle de muhalif çizgide (CHP) yer almıştır. Fakat 1953'ün ikinci yarısıyla birlikte DP çizgisine daha fazla yaklaştığı görülmektedir. Bu çizgisini de genel olarak yayın hayatının sonuna kadar sürdürmüştür (1956). CHP'li basın tarafından sert şekilde eleştirildiği de olmuştur. Ayrıca, 1953-1956 döneminde DP aleyhine herhangi bir karikatür yayınlanmamıştır. Bu da muhalif çizgisinden uzaklaştığına bir işarettir. Gazetenin bu "ikinci evresinde" özellikle basın hürriyeti gibi DP'nin en çok eleştiri aldığı hususlardan birinde iktidarın yanında bir tutum takınılmıştır, denilebilir. Benzer çizgi Cavid Oral'ın makalelerinde de görülmektedir. Bu devrede Oral'ın önce CHP'den istifa edip daha sonra da DP'ye geçmesi de son derece önemli bir gelişmelerdir. Ancak, Oral'ın CHP Genel Kurulu'ndan istifası CHP'li gazetelerle ciddi bir "sürtüşme" yaşamasına yol açtı. Tartışmanın merkezinde alınan resmi ilan ücretleri yer aldı.

Cavid Oral'ın sahip olduğu Hürses gazetesine ve dolayısıyla Oral'a, CHP'li Karagöz gazetesi çok sert bir tavır takınmış ve Hürses'i aldığı resmi ilan ücreti sebebiyle "*besleme basın*" olarak nitelendirmiştir.⁴⁴ Karagöz'ün, aralarında Cavid Oral'ın da olduğu birkaç gazetecinin "*elleri kolları ilan paraları ile sımsıkı bağlanan, ağızları kilitlenen, izanları, idrakleri kalıba konan ve iktidara satılan kimseler olarak göstermek küçüklüğü ve gafletine düşülmüş*" şekilde karikatürize edilmesine ciddi bir tepki verilip uzunca bir yazı kaleme alınmıştır. Karagöz ile bir hesaplaşmaya gidilmesinin CHP'ye zarar vereceği ifade edilerek,

41 Başyazı, "Zaruri Bir Açıklama", *Hürses*, 24 Mayıs 1952, s. 1. Koyu yerler metnin orijinal halidir.

42 Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Hayatında Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004, s. 391.

43 Yıldız, a.g.m., s. 498.

44 Hakkı Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP 1950-1960*, Doğan Kitap, İstanbul 2017, s. 51.

bundan kaçınıldığı dile getirilmiştir. Ancak, resmi ilan konusunun üzerinde bilhassa durulacağı belirtilmiştir:

“Hürses neşriyata başladığı 1 Ocak 1951 tarihinde bir resmi ilan meselesi bahis mevzuu bile değildi. Tevziata hükümetçe el konduğu günden sonra da Hürses mübalağalandırıldığı şekilde bir ilan almamıştır. İstanbul ve Ankara gazetelerine ayrılan kontenjanda muhalif (J) muvafık bütün gazeteler ilan aldıkları ve hiçbirisinin üzerinde durulmadığı halde, Hürses’in aldığı ilan daima mübalağandırılarak adeta bir başkakıncı yapılmak istenmiştir.

Resmi ilan gizli bir dağıtılan bir nesle (!) değildir. Kulaktan dolma listeler iktibas ederken, kendi payını hakiki miktara düşürüp ötekilerin şişirilme olması ihtimali üzerinde durmayan Ulus Gazetesinin resmi ilandan istifadesi de Hürses’ten, yazıldığı ve söylenildiği miktarda, az değildir. Masrafı ve külfeti çok ağır olan bugünkü gazetecilikte ‘Ulus’ da dâhil hangi gazete resmi ilandan müstağni kalmıştır ki, Hürses bunu reddedecek durumda olsun.

Neşrettikleri listelerde Hürses’in resmi ilan payını artranamik (astronomik) rakamlarla gösterenlere teklif ediyoruz:

Hürses, bir anonim şirketin malıdır ve hesapları gayet muntazam tutulmaktadır. Kârı ve zararını istedikleri anda tetkik ettirebilirler. Ortalama ilan gelirini 14-15 binden yukarı bulacakları miktarın tamamını kendilerine terk etmeye hazırız. Buna mukabil kendilerinden isteyeceğimiz tek şey, ilan gelirimizi halk efkârına 35 bin lira civarında gösterdikleri için biraz utanç duymalarıdır.

Neşriyatımıza ve muhalefet anlayışımıza gelince:

Hürses; intişara başladığı tarihten bugüne kadar ciddi ve objektif yapmayı şiar edinmiştir. Bütün neşriyatında samimilikten asla ayrılmamış, her türlü memleket meseleleri üzerinde durmuş, fakat tenkidi bir gazezkârlık şekline döküp okuyucu avlamaya kalkışmaktan katiyen kaçınmıştır. Bu mevzuda en ciddi hakem Hürses’i takip eden muhterem okuyuculardır. Biz bugüne kadar iktidarın hatalı işlerini nasıl ciddiyetle tenkit etmişsek, müspet faaliyetleri de takdirden geri durmamışızdır. Çünkü bizim muhalefet ve tenkit anlayışımız, her şeyi kötü ve karanlık göstermekten katiyen uzaktır. Tenkit ve takdir ölçülerimizi hiçbir zaman memleket menfaatleriyle ayarlamaktan geri kalmadık, kalmayacağız. Bugüne kadar ki neşriyatımızda iktidara yaranmak isteyen, iktidara dalkavukluk eden tek yazımızı göstermek acaba mümkün müdür? Muhalefet olsun diye her şeye kara damga vurmak kadar dalkavukluk da herhalde bizim kârımız değildir.

Hürses’in bütün neşriyatı memleket çocuklarından mü(te)şekkil iki büyük partinin memleket davalarında müşterek bir anlayışa varmadıklarını görüyoruz. Fakat Hürses bugün neşriyatı ve temennilerinin gerçekleşme yoluna girmesini görmekle payına düşen vazifesini yapmış olmanın bahtiyarlığı içindedir. Muhalefet anlayışları bizden çok farklı olan arkadaşların bugün bizimle aynı hizada buldukları ve hatta muhalefette daha da gerilediklerini görürüz. Fakat Hürses dün nerede ise muhalefet mevkiinde bugün de aynı yerdedir. Eğer Hürses siyasi menfaat kaygısı ile yarının sandalye ihtirasıyla hareket etmiş olsaydı, emsalini gördüğümüz kimseler gibi mütemediyen parti kavgalarını körüklemeye çalışırdı. Fakat buna hiçbir zaman tenezzül etmeyecektir.

Kendimizden bahsettiğimiz için okuyucularımızdan özür dileriz. Ne yapalım ki, mecbur bırakıldık.”

Hürses⁴⁵

Başyazı görüldüğü gibi, iki bölümden oluşmaktadır: resmi ilanlar ve gazetenin muhalefet anlayışı. Resmi ilan hususunda, kendilerine herhangi bir iltimas geçilmediğinin altı çizilirken, CHP'nin resmi yayın organı Ulus'un iftiralarda bulunduğu dile getirilmiş ve işin muhasebe kısmı için "hodri meydan" denmiştir. Esasında, daha önce de ifade edildiği gibi, çıktığı yıllar içerisinde, Hürses'in aldığı resmi ilan ücretleri toplamı ile Ulus'un arasında çok ciddi bir fark yoktur. Ancak, DP'nin resmi yayın organı Zafer'in aldığı toplam ücret ise Hürses'in yedi katından fazladır. Dolayısıyla, gazetenin bu konudaki beyanı doğrudur. Diğer bir mesele ise, Hürses'in DP'ye karşı tutumudur. Yayın hayatının başından beri "ortada" durulduğunun söylendiği yazıda, klasik muhalefet anlayışına karşı çıkıldığı ve kendileri için ölçünün daima okurlar olduğu ve "rüzgâra göre yön alınmadığı" vurgulanmıştır. Dolayısıyla, bir "DP yayın organı olunmadığı" ifade edilmiştir.

RESİM 5: 5 ŞUBAT 1953, s. 1 (Besleme Basın Karikatürü- Karagöz)

Diğer yandan, bu yazının çıktığı gün, CHP Maraş eski milletvekili ve Karagöz Gazetesi⁴⁶ Yazı İşleri Müdürü Emin Soysal, Dünya gazetesi aracılığıyla Hürses gazetesine, tartışılan karikatür ve resmi ilan meselesi ile ilgili bir cevap verdi. Soysal yazısında, yayınlanan karikatürün "laubali değil, sadece mizahi" olduğunu ve "ilan paraları ile besleme ve beslenmek şaka yolu ile karikatürize edilip, süslendiğini" ifade etmiştir. Bununla birlikte, gazetesinin iktidardan herhangi beklentisi olmadığını, hiçbir ilan alınmasa da önemli bir

45 Başyazı, "Zaruri Bir Cevap", Hürses, 8 Şubat 1953, s. 1. Koyu yerler metnin orijinal halidir.

46 Karagöz gazetesi, CHP'nin resmî yayın organıdır.

tiraja ulaşabileceklerini söylemiştir. Soysal ayrıca, Hürses'in gelirinin yarısından fazlasının Adnan Menderes'in "keyfi takdirile" elde edildiğini ve bu yüzden de "besleme basın" hüviyetinde olduğunu iddia etmiştir.⁴⁷

Bu açıklamanın ardından, Cavid Oral da 11 Şubat 1953 tarihinde ilgili konular hakkında Karagöz gazetesine cevap teşkil eden mektubunu Dünya gazetesine göndermiştir. Oral mektubunda, öncelikle muhatabının Emin Soysal olamayacağını, çünkü kendisinin CHP üyesi olmasından dolayı merak edilen soruların şahsına kurultayda sorulabileceğini veyahut da partinin ilgili kurumlarına şikâyetle bulunabileceğini belirtmiştir. Diğer yandan, Emin Soysal'ın da hazır bulunduğu bir toplantıda, 300 bin lira değerindeki matbaasını Ulus gazetesinin çıkamama durumu karşısında tahsis edebileceğini CHP Genel Sekreterliği'ne beyan ettiğini açıklamıştır. Ayrıca, "Hürses, tenkitlerinde ölçülü, memleket meselelerinde duygulu ve neşriyatında ilk günden itibaren vatan çocuklarından müteşekkil kardeş, iki büyük partinin rejim davasında ve inkılâplar konusunda anlaşmasının ve müşterek hareketlerinin zaruretini müdafaa etmiş bir gazetedir"⁴⁸ ifadelerini kullanarak, ılımlı bir politikaya sahip olduklarını izah etmiştir.

İki gazetenin isimler üzerinden atışmasında görüldüğü üzere, karikatür ve resmi ilan meselesi tartışmanın merkezini oluşturmaktadır. Soysal'ın, ses getiren karikatürle ilgili sözlerinde "şaka" ifadesi dikkat çekmektedir. Fakat Soysal'ın bir taraftan da, Hürses'i yine "besleme basın" ve "kiralınmış kalem" olarak tanımlaması gazete olarak yaklaşımlarında herhangi bir değişiklik olmadığını veya geri adım atmadıklarını göstermektedir. Diğer yandan Soysal, Hürses'in aldığı iddia ettiği resmi ilan ücretleri hakkında da bir delil ortaya sunmamaktadır. Aslında Soysal'ın tepkisinin ana sebebi, CHP'li bir ismin ve gazetesinin iktidarla olan ve klasik muhalefet anlayışına ters düşen yayın politikası ve tutumudur. Buna karşın Cavid Oral ise, kendi şahsiyetini ön plana çıkararak, gazetesinin de bu çizgide olduğunu ifade etmiştir. Ama mektubunda asıl nokta, Hürses'i çok net bir şekilde "CHP'li" bir gazete olarak tanımlamasıdır. Bir anlamda, kendisinin CHP'liliğinin sorgulanmasına müsaade etmemiştir. Oysa 8 Şubat 1953 tarihinde yayınlanan başyazıda, muhalefet anlayışlarının makul bir tarzda olduğu ifade edilmişti. Yani orada CHP'li bir yayın organı olduğu belirtilmemiş veya vurgulanmamıştı.

CHP basını ile Hürses arasındaki bu atışma, gazetenin sahibi Cavid Oral'ın CHP Genel Kurulu'ndan istifası ile sonuçlandı.⁴⁹ Oral, CHP'nin 10. Kurultay'ında da verilen bir önerge üzerine partideki görevinden istifasının sebebini izah etmiştir. Oral yaptığı konuşmada, Karagöz'de çıkan ve Falih Rıfkı Atay, Cemil Sait Barlas ve kendisini Menderes'in karşısında gösteren karikatürde Menderes'in, "Size ilan verdiğim nispette bana evet veya hayır diyeceksiniz" dediğini ifade etmiştir. Karikatürün kendisinden çok CHP'nin resmi yayın organında yayınlanmasına tepki gösterdiğinin altını çizen Oral, meseleye CHP'den bir tepki beklediğini daha sonra da CHP Genel İdare Kurulu'nda konuyu gündeme getirdiğinde birkaç ismin kendisinin karşısında yer almasına üzüldüğünü söylemiştir. İstifa sebebini ise şöyle izah etmiştir: "Ben partinin resmi bir organının bizim haysiyetimizi ayaklar altına alması yüzünden istifa etmiş bulunuyorum." Tarafsız olarak nitelendirdiği yayın politikasının sebebini ise, iktidarı kazanmak için tarafsız vatandaşların oyuna da ihtiyaç duyulmasından dolayı onları CHP saflarına çekmek olduğunu beyan etmiştir. Muhalefet tarzının ise ülkeyi bir kaosa sürüklemek olmadığı ve olmayacağını ifade etmiştir. Konuşması Kurultayca onay

47 "Karagöz Gazetesinde Çıkan Karikatür", *Dünya*, 8 Şubat 1953, s. 5.

48 "Cavid Oral'ın Bir Mektubu", *Dünya*, 11 Şubat 1953, s. 4,6.

49 "Cavid Oral CHP Genel Kurulundan İstifa Etti", *Milliyet*, 8 Mart 1953, s. 1,7.

görmüştür.⁵⁰ Cavid Oral'ın konuşmasında dikkati çeken nokta, CHP içinden yeterli desteği göremediğini söylemesidir. Bir anlamda, Karagöz'ün⁵¹ kendisine tercih edildiğini ima ederek, bundan duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Yayın politikası hakkındaki sözleri de yine son derece ilgi çekicidir. Zira "kararsız seçmeni" CHP adına kazanmayı amaçladığını, bu kapsamda, CHP'yi eleştirmelerinin de gerekli olduğuna işaret etmiştir. Yani özleştirme mekanizmasının çalıştırılmasının zaruretine dikkat çekmiştir.

Besleme basın tartışmalarıyla ilgili bir yazı da Ulus gazetesinde N.E. imzası ile kaleme alınmıştır. Merkezde başka bir isim olmakla birlikte, besleme basın kapsamında Hürses veya Cavid Oral'a da bir göndermeden söz edilebilir:

"Bay Menderes'in beslemelerine yeni bir emir verdiği anlaşılmaktadır. Sayın İnönü için 'vatana ihanetin eşiğinde bulunuyor' diye yazan, arkadaşımız Kasım Gülek'in şahsına, ailesine ve hususi hayatına iğrenç iftiralarla saldıran kalem, şimdi de benimle uğraşmaktadır. Tabii onun ardından diğer beslemeler de saldırmaktadırlar.

Başka bir şey bulamamanın çaresizliği içinde: 'Dört-beş yıl önce görüştüğümüzde demişti ki..' şeklinde birtakım uydurma sözleri bana atfedip sonra bu uydurmaları dayanarak makaleler yazmaktadırlar. Bunları tekzip veya tavzih etmeye etmeyi bile fazla bulurum. Her gün yazan ve sık sık konuşan, yazıları ve sözleri gününe neşredilen bir insanı, şu kadar zaman önceki hususi konuşmalara ilave edilecek uydurma yahut tahrif edilmiş lakırdıların hikâyesiyle ilzam etmeye kalkmak, sadece besleme iftiracılar yahut medeni cemiyet kaidelerini çiğnemeyi göze almış olanlara yakışan bir mücadele usulüdür.

Beslemelerin aynı tarzda devam edecek iftira kampanyası ve yeni alacakları emirlere göre girişecekleri yeni tertip ihtimalleri karşısında şu noktayı işaret edelim: Ne iftiralar, ne tertipler bizi şaşırtıp yolumuzdan alıkoyamaz. Boşuna yoruluyorsunuz."⁵²

Cavid Oral'ın partideki görevinden istifasının ardından gazetenin yayın politikasında birtakım ciddi değişimler görülmektedir. Her ne kadar Oral kurultayda, tarafsız yayın politikasının yine "CHP için" olduğunu söylese de, basına karşı gazetenin tutumu bir farklılık arz etmektedir. Örneğin, Hürses imzasıyla çıkan bir başyazıda, basın kanunu ve bununla birlikte ceza kanunda yapılacak ve vatandaşın kişilik haklarını koruyucu değişiklik olumlu karşılanmıştır. Esasında basın kanunda yapılan her değişikliğin basını "ürperttiği" belirtilirken, son zamanlarda azınlıkta olsalar da bazı gazetelerin kişilik haklarını hiçe sayan yayınlarının görmezden gelinemeyeceği ifade edilmiştir. Son tahlilde de bu düzenlemenin "basın içine sızan şeref ve haysiyet saldırcılarına" karşı bir önlem olduğu belirtilmiştir.⁵³ CHP ekseninde bir yayın çizgisi ile basın sektörüne giren bir gazetenin doğrudan kendi alanını ilgilendiren ve "kısıtlayıcı" bir yönü söz konusu olan bir düzenlemeyi "savunur" bir pozisyonda olması pekâlâ "tarafsızlık" olarak da değerlendirilebilirken, CHP safından DP safına geçtiğine işaret eden bir "kanıt" olarak da görülebilir. Çünkü bilinmektedir ki, basın kendisini daima "özgürlük" ifadesi ile yan yana düşünmektedir. Dolayısıyla, kamuoyunun çoğunluğunun yararına da olsa, basının değişikliklere en azından ilk anda pek olumlu tepki

50 "Cavid Oral G. İdare Kurulundan İstifa Sebebinin Açıkladı", *Hürses*, 25 Haziran 1953, s. 5.

51 CHP'nin mallarına el konulmasıyla birlikte Karagöz gazetesi de kapanmıştır. Ulus gazetesi konu hakkında bilgilendirmede bulunarak, abonelere kalan haklarını hükümetten almaları çağrısında bulunmuştur. *Ulus*, "Karagöz Gazetesi Okuyucularına", 15 Aralık 1953, s. 3.

52 N.E., "Beslemelerin Yeni Hedefi", *Ulus*, 1 Aralık 1953, s. 1.

53 Başyazı, "Basın Hürriyeti Ne Değildir?", *Hürses*, 7 Aralık 1953, s. 1,7.

vermediği bir vakiadır. Bununla birlikte, 7 Haziran 1953'te yazılan ve "Başımız Sağolsun" başlıklı başyazıda, basına getirildiği düşünülen kısıtlamalar çok sert bir dille eleştirilmiştir. Burada ise doğrudan basın hedef tahtasına oturtulmuştur. Bütün bu değerlendirmelere karşın, gazetenin bu tutumunda, hedefteki gazetelerin adları verilmesi de Oral'ın 10. CHP Kurultayı'nda eleştirdiği yayınlar olduğu düşünülebilir. Bu da bir "iç hesaplaşma" olarak değerlendirilebilir.

Basın kanununda yapılması düşünülen değişikliğin gündemde yoğun bir şekilde yer aldığı bu dönemde konuyla ilgili bir başyazı daha yayınlanmıştır. Bir taraftan DP ile ilgili dillendirilen iddiaların basın hürriyeti kapsamında değerlendirilemeyeceği ifade edilirken diğer taraftan da çözümün kanun değişikliği değil, basının kendi içinde bir otokontrol mekanizması kurması olduğu ifade edilmiştir. Yalnız, muhalif basın eleştirilirken kullanılan ifadeler son derece önemlidir:

"Son beş-altı ayın hadiselerini gözden geçirenler öyle zannederiz ki, 'Demokrasinin esas temeli basın hürriyetidir, buna asla dokunmamalı' diyenlere kolay kolay hak vermezler... Tenkitle tezyif (bir şeyi değersiz gösterme) arasına bir kalın duvar çekilmedikçe, iftira silahına sarılıp kahramanlaşanların elinden bu silah düşürülmedikçe basın hürriyetini suiistimalden, başvekinden bucak müdürüne kadar hükümet ve amme hizmetindeki vazifelileri şeref ve haysiyet kaygısına düşmekten nasıl kurtulabilirsiniz?"

Yazıyorlar, yalan olduğunu bile bile söylüyorlar. Maksat, fikirleri teşviş (bulandırma) olunca yüz kişiden beşi inansa bu da kârdır diyorlar."⁵⁴

Burada açıktan muhalif basın "yalancı" olarak nitelendirilirken, aslında Hürses kendisini muhalif çizgiden ayrı gördüğüne işaret etmektedir. Veyahut da meselelere daha "ortadan/objektif" baktığı yorumunda bulunulabilir. Ancak, her ne şekilde okunursa okunsun, Hürses'in DP'yi karşı muhalif bir gazete olmadığını söylemekte bir beis yoktur.

DP karşıtı basınla ilgili birçok yazının kaleme alındığı gazetede, bu kesimin iktidara karşı menfi bir yaklaşım içinde olduğu ifade edilmiştir. 6 Ekim 1954 tarihli başyazıda, ülkede yapılan baraj, fabrika gibi yatırımları görmek istemeyen basından birkaç gazetenin, ülkede basın hürriyetinin yara aldığı, muhalefetin rahat hareket edemediği gibi söylemlerde bulunduğu belirtilerek, vatandaşların bu kesimle aynı görüşte olmadığı ifade edilmiştir. Buna karşın, 2 Mayıs 1954'teki genel seçimlerde muhalefetten milletvekili seçilemeyen birkaç kişinin ısrarla muhalefet bayraktarlığı yapmaya çalıştığı ileri sürülmüştür.⁵⁵ Yazıda, CHP yanlısı basın eleştirilerek, bu kesimin halkın tercihlerine saygı duymadığı iddia edilmiştir. Diğer ilginç bir husus da, basın hürriyeti konusunda muhalif basının tutumunun doğru olmadığı görüşüdür. Bir basın kuruluşu için bu yönde bir tavır takınılması iktidarın yanında bir duruş ortaya konduğunun somut bir örneğidir.

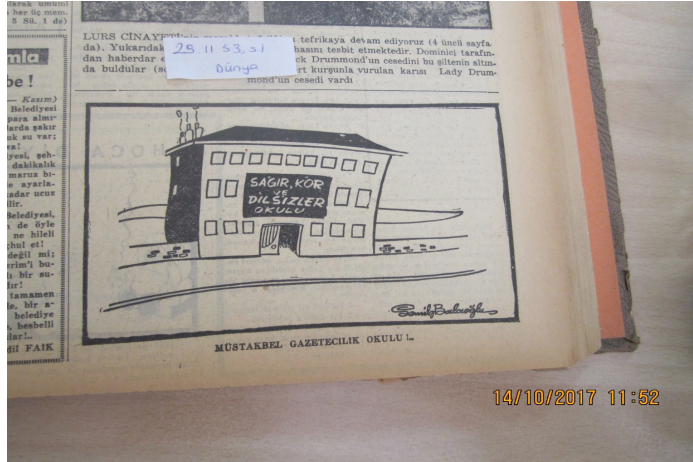
Hürses'in DP karşıtı basına karşı tavrı zaman zaman gazetenin yazarlarından Rıza Atıla'nın yazılarında da görülmektedir. Örneğin, gazeteci Hüseyin Cahit Yalçın'ın Yeni Ulus gazetesindeki köşe yazılarından dolayı cezaevine girmesinin ardından doğum gününü kutlamak için cezaevinin önünde toplanan kalabalığı eleştiren Atıla, bunun kanunen yasak olduğunun bilinmesine rağmen yapılmasını "tahrikçilik" olarak değerlendirmiştir. Yalçın'ın da muhalif bir isim olduğu için değil, kişilik haklarına saldırır şekilde yazılar yazdığı için ceza

54 Başyazı, "Basın Meselesi", *Hürses*, 27 Aralık 1953, s. 1,5.

55 Başyazı, "İç Siyaset Manzaramız", *Hürses*, 6 Ekim 1954, s. 1,5.

aldığını ifade etmiştir.⁵⁶ Rıza Atıla burada, Yalçın üzerinden bir provokasyonun devreye sokulmaya çalışıldığını ifade ederek, amacın basın hürriyetini savunmak olmadığını iddia etmiştir. Oysa bu gelişme gazetenin tam muhalif olduğu dönemde yaşanmış olsaydı, herhalde yazi dili çok daha farklı olurdu.

Hürses'in DP'ye daha yakın bir çizgide görülmeye başlandığı ve basın kanunuyla ilgili düzenlemelerin yapıldığı ve DP muhalifi basını tenkit ettiği dönemde, Dünya gazetesinde bu konuyu ele alan ve iktidarı eleştiren karikatür, Hürses ile (diğer) muhalif basın arasındaki farkı göstermesi bakımından dikkate değerdir.

RESİM 6: 29 KASIM 1953, s. 1 (Dünya)

Bunların dışında başka bir örnekte ise bu kez gazetenin haberi dili, kendini DP'nin yanında konumladığı şeklinde değerlendirilebilir. 26 Ekim 1953'te de benzer şekilde, basın camiası eleştirilmişti. Hürses'in 8 sayfa⁵⁷ çıkacağına duyurulduğu günkü gazetede haberde, bir gün önce olduğu gibi hatta daha ileri bir düzeyde "DP'ye yakın" bir haber dili kullanılmıştır. Öyle ki Menderes'in muhalefet hakkındaki sözlerinin onaylandığı ima edilmiştir: *"Başvekil Adnan Menderes dün Adana Belediyesi balkonundan Çukurovalı vatandaşlarla yaptığı uzun hasbihalin ikinci kısmında, memleketimizde demokratik rejimin kuruluşunun kısa bir tarihçesini yapmış ve insafsız ve vatansız bir muhalefetin ve hürriyet kullanmamasını bilmeyen neşriyatın inkılâp hamlelerini nasıl soysuzlaştırıp bunların tahakküm idarelerine inkılâp etmesine sebep olduğunu izah etmiştir."*⁵⁸ Ayrıca, Menderes'in sözlerinde muhalefetten kastın CHP olduğu düşünüldüğünde hareketle CHP'nin muhalefet anlayışı eleştirilmiştir.

Bunların dışında, DP'nin basın hürriyetini kısıtladığı tartışmalarının olduğu bir dönemde Devlet Bakanı Mükerrerem Sarol'un "Türkiye'de basın hürriyeti neden vardır?" başlıklı konuşması "Basın hürriyetini kötüye kullananlar"⁵⁹ başlığı ile verilerek, bakanın basın hürriyetinin varlığını savunan sözlerinin desteklendiği bir görüntü ortaya çıkmıştır. Bu konuyla ilgili 1955'te yayınlanan bir başyazıda da benzer bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir. *"Matbuat hürriyeti"* ile *"matbuat şekavetinin"* birbirine karıştırılmaması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca, DP'nin muhalif basını susturduğu yönündeki

56 Rıza Atıla, "Bir Nümayiş Teşebbüsü", *Hürses*, 9 Aralık 1954, s. 1.

57 Hürses 16 Aralık 1953 tarihi itibarıyla yeniden 6 sayfa çıkmaya başlamıştır.

58 Başvekilin Yalan İddialara Cevabı", *Hürses*, 26 Ekim 1953, s. 1.

59 "Basın Hürriyetini Kötüye Kullananlar", *Hürses*, 28 Ağustos 1954, s. 1.

iddiaların doğru olmadığına örnek olarak da yüzlerce yazısı için Nihat Erim'e herhangi bir soruşturma açılmaması gösterilmiştir.⁶⁰ Bu yazıda, bir basın organı olarak özgür basın ile tahrik edici basının arasındaki farka dikkat çekilerek, basının her şeyi yazma gibi bir hakkının olmadığı, bunun bir sınırı olduğu dile getirilmiştir. Bu da, doğruluğu/haklılığı ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, iktidara yakın bir duruşun göstergesidir.

Bu yayın politikası değişimine bariz bir örnek de CHP malları ile ilgili yapılan haberlerdir. Daha 1953'ün Mayıs ayında bu konuda tenkit edilen DP bu kez herhangi bir eleştiriye uğramamıştır. Kullanılan dile bakıldığında bunu görmek mümkündür. Haber, "*Başvekil yapılan işin milletten haksız olarak alınan malların millete iadesinden başka bir şey olmadığını belirtti*" ve "*A. Menderes'in beyanları Grupta büyük tezahüratla karşılandı*"⁶¹ ifadeleri ile sunulmuştur. Kullanılan haber diline bakıldığında, CHP destekçisi bir yayın olursa idi, bu tasarının kabulüne çok büyük tepki gösterilmesi beklenirdi. Diğer bir örnekte ise 15 Aralık 1953 tarihli muhalif Ulus gazetesinde Adnan Menderes hakkında çıkan haberde, "*Tarihin garip bir civesi: A. Menderes vaktiyle CHP'den çektiği paraların hesabını da şimdi de CHP'lilerden sormaktadır*" başlığını atmıştır. Haberde, 1937-1938'de Türk Spor Kurumu'nun başkanlığını yapan Adnan Menderes ile muhasip ve veznedarların ortak imzalarını taşıyan 8 makbuzun klişelerinin yayınlandığı belirtilmiştir. Hürses ise Ulus'un haberini şu ifadelerle eleştirmiştir: "*Menderes malum tezvir kaynağı tarafından ortaya çıkarılan haince isnat, iftira ve yalanları ayrı ayrı çürüttü.*"⁶² Hürses, CHP'ye karşı artık o derece cephe almıştır ki, "o eski halinden eser yok" denilecek bir durumundadır. Yine bir başka örnekte, CHP'nin artık bir "iktidar partisi yayın organı" gibi eleştirildiği haberde "alaycı" bir üslup kullanılmıştır: "*CHP Meclisi dün de bocaladı. Mecliste dün de 6 saat çene çalındı fakat bir karara varılamadı.*"⁶³

Tüm bu haberlerin diline bakıldığında, Hürses'in CHP'den koptuğu değerlendirmesinde bulunmak mümkündür. Hürses her geçen gün DP çizgisine daha yakın bir yayın politikası izlemiştir. Zaten 1954 yılında Cavid Oral'ın resmen DP'li olması da bu çizginin varmış olduğu son nokta olarak değerlendirilebilir.

1954 yılında en önemli gündem maddelerinden birisi genel seçimlerdi. Bu konu hakkında hem Hürses'te hem de Cavid Oral'ın köşesinde çeşitli yazılar kaleme alınmış, hedefe ise CHP ve lideri İsmet İnönü oturtulmuştur. Örneğin, seçimden birkaç ay önce yayınlanan bir başyazıda, 1954 yılında yapılacak genel seçimler öncesinde Meclis'te görüşülen seçim kanunuyla ilgili görüşmelerde seçim güvenliği konusunda endişelerini belirten CHP'nin esasında, seçimleri kaybetmesi halinde buna "*mazeret*" hazırlığı içinde olduğu iddia edilmiştir. Son cümlede ise her şeyin kamuoyunun gözü önünde meydana geldiği belirtilerek, halkın olup biteni gördüğü ifade edilmiştir.⁶⁴ Seçimden sonra ise CHP ve İsmet İnönü ile ilgili eleştiri yazılarının sayısı artmıştır. Örneğin, seçimin hemen akabinde yayınlanan bir başyazıda, 1954 genel seçimlerinde alınan yenilgiden CHP üst yönetiminin sorumlu olduğu belirtilerek, halkın "*böyle bir muhalefet*" tasavvur etmediğinin anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, üstü kapalı olarak da parti üst yönetimi istifaya çağırılmıştır: "*(...) biz bu deveyi güdemedik demek feragatini gösterirlerse, o parti içindeki idealistler yepyeni bir hüviyetle ortaya çıkmak fırsatını bulurlar.*" Yazının sonunda ise, seçimi DP'nin kazanmasının sürpriz bir sonuç olmadığı vurgulanmıştır: "*Şu da bilinen*

60 Başyazı, "Matbuat Hürriyeti Nedir, Ne Değildir?", *Hürses*, 22 Şubat 1955, s. 6.

61 Demokrat Parti Meclis Grubu CHP Malları Hakkındaki Kanun Tasarısını Aynen Kabul Etti", *Hürses*, 9 Aralık 1953, s. 1.

62 "Başvekil'in Beyanları", *Hürses*, 21 Aralık 1953, s. 1.

63 CHP Meclisi Dün Bocaladı", *Hürses*, 30 Ağustos 1954, s. 1.

64 Başyazı, "Hep Aynı Taktik", *Hürses*, 17 Şubat 1954, s. 5.

bir gerçektir ki, iktidarın müspet iş görmesi muhalif partileri sinirlendirir çünkü iktidarın her muvaffakiyeti muhalefetin iktidar arzusunu biraz daha ümitsizliğe düşürür. İşte geçen devrede böyle olduğu için muhalefet hırçınlaştıkça hırçınlaşmış, iktidar için de muhalefet için de hakem olan millet 2 Mayıs'ta hükmünü vermiştir.”⁶⁵

CHP yönetimine yönelik eleştirinin dozunun arttığı bir başka yazıda ise İsmet İnönü bu kez doğrudan istifaya çağırılmıştır:

“(…) Sayın İnönü'nün Halk Partisi için bir kuvvet olduğu inkâr edilemez ve yine liderin bir zafiyet teşkil ettiği söylenmeden geçilemez. Sayın İnönü elbette bu memlekete hizmet etmiş ve ismi tarihe geçmiş bir şahsiyettir. Fakat maalesef onun muhalefet politikası, tarihi şahsiyetine olduğu kadar partisine de zararlı olmuştur. Hâlbuki etrafının tesirinden kurtulmaya, realiteyi görmeye ve hislerine hâkim olmaya muvaffak olsaydı O, bugün tarihi hüviyetiyle herkesin hürmetini şahsında toplamış bulunacaktı. Öyle zannediyoruz ki, bu fırsat Sayın İnönü için hâlâ geçmiş değildir. Önümüzdeki kurultayda onun vereceği böyle bir karar gerek şahsiyeti ve gerekse Halk Partisi bakımından hayırlı olur. Ve şüphe yok ki, böyle bir kararın isabetini kısa zamanda kendisi de takdir etmekte gecikmiş kalmaz.”⁶⁶

Bu yazı Cavid Oral ve gazetesi Hürses'in CHP'ye bakışının hangi noktada olduğunu göstermesi bakımından önemli bir belgedir. Zira üst üste iki genel seçim kaybeden İnönü'nün eski bir CHP'li ismin gazetesi tarafından istifaya davet edilmesi önem arz etmektedir. Başyazıların gazete sahibinin görüşleriyle örtüştüğü de bir gerçektir. Diğer yandan, tabi Cavid Oral'ın seçimlerden sonra DP'ye geçtiği de unutulmamalıdır.⁶⁷

Seçim sonuçlarıyla ilgili bir yazı da Cavid Oral tarafından kaleme almıştır. Aslında bu, seçimlerden bir hayli sonra kaleme alınan bir yazıdır. Ayrıca, bu yazıyı artık DP'li bir isim olarak kaleme almıştır. CHP'nin son kurultayındaki konuşmalarda seçim yenilgisinin analizinin doğru yapılmadığını söyleyen Oral, faturanın DP'ye çıkarılmasının anlaşılır gibi olmadığını ifade etmiştir. Bu durumu da “hazin bir tablo” olarak nitelendirmiştir. CHP'nin yenilgiyi doğru analiz edememesini ise, zihniyet değişikliğine gidememesine ve “memleket gerçeklerine uygun yeni politikalar üretememesine” bağlamıştır. Öte yandan, CHP'nin muhalefet partisi olmayı tam olarak benimseyemediğini, “yapıcı” muhalefet rolünü üstlenemediğini ifade etmiş ve “aşırı” uçların etkisine girdiğini dile getirmiştir.⁶⁸ Oral, CHP'nin muhalefet rolünü bir türlü benimseyemediğini söylerken, esasında gazetesini kurduğu dönemde bir “CHP basını” olarak kendi çıkışını da belki farkında olmadan eleştirmektedir. Çünkü Hürses ilk çıktığı yıllarda CHP'nin duruşunu destekler nitelikte yayınlar yapmaktaydı. Dolayısıyla, bu yazıda aslında Hürses ve Oral'ın CHP safından DP safına geçişinin izleri net olarak görülmektedir. CHP'nin muhalefet anlayışını tenkit ettiği bir başka yazısında ise, ülkede gerçek manada demokrasiden 1950'den sonra bahsedileceğini söyleyen yazar, fakat buna rağmen bu alanda bir eksiklik varsa bunda muhalefetlerin, aslında CHP'yi kastederek, etkisi olduğunu iddia etmiştir: “Çünkü muhalefetlerin takip ettikleri politika, memleket havasını bulandıracak derecede sert ve kırıcı olmuştur. Maatteessüf, tarihi bir parti olan ve uzun yıllar iktidarı elinde tutmuş bulunan CHP'nin idarecileri ciddi ve olgun bir muhalefet yapamadılar. Tenkit ve murakabede yapıcı olacakları yerde kırıcı ve yıkıcı olmayı netice alır bir politika taktikası

65 Başyazı, “Samur Kürk”, *Hürses*, 6 Mayıs 1954, s. 1.

66 Başyazı, “Halk Partisi ve Meseleleri”, *Hürses*, 6 Temmuz 1954, s. 5.

67 “Cavid Oral D.P'ye Geçti”, *Akşam*, 27 Mayıs 1954, s. 1.

68 Cavid Oral, “Son Kurultay”, *Hürses*, 3 Ağustos 1954, s. 1,5.

sandılar. Hatta hakikatleri söyleyenleri de kötü kişi diye adlandırdılar.”⁶⁹ Yine kendisinin CHP’nin içinde olduğu dönemi eleştiren yazar, bu kez “hakikatleri söyleyenleri de kötü kişi diye adlandırdılar” diyerek, biraz da DP’ye karşı o dönemki kendi “yumuşak” üslubundan dolayı aldığı tepkileri kast etmiş görünüyor. Dolayısıyla, CHP’nin demokrasiyi kuvvetlendirecek adımlardan kaçındığını, muhalefet olmayı içine sindiremediğini ifade etmiştir.

Cavid Oral resmen DP’ye geçtikten sonra yazılarında yeni partisi ve lideri hakkında desteğini daha açıktan dile getirmeye başlamıştır. Özellikle Başbakan Adnan Menderes hakkındaki sözleri bu desteği net olarak göstermektedir. Örneğin, bir yazısında bu düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir: “(...) Her esere bu memleketin refahını artırmak için başlanmaktadır. Hizmet Türk milletinedir. Gaye, Türk vatanını mamur ve ihya etmektir. O halde muvafık ve muhalif her memleket çocuğuna düşen vazife, büyük Türk milletinin hizmetinde canla başla, aynı zamanda davasını bilen ve davasına inanan bir insanın azmi ve iradesiyle çalışan Başvekil Menderes’in muvaffakiyetine yardımdan gayri ne olabilir?”⁷⁰ Oral bu yazıyı DP’ye geçtikten sonra kaleme aldığı için artık “DP’li bir gazete patronu” olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, yazdıkları bir DP “güzelleme”i olarak da düşünülebilir. Zira başka örneklerde de görüldüğü gibi, Cavid Oral’ın 1951’de başladığı çizgi ile geldiği nokta arasında ciddi bir fark bulunmaktadır. Burada bir de, partiden ziyade liderinin ön plana çıkarılması da dikkatlerden kaçmamaktadır. Tüm başarı bir isme yüklenerek, bir lider kültü meydana getirilmek istenmiş de olabilir. Yayın hayatının başında ise, yukarıda örneklendirildiği gibi, Cavid Oral değil belki ama sahibi olduğu Hürses, Menderes karşısında İnönü’yü yükseltmekteydi.

Bu DP ve Menderes güzellemelerine karşılık, yazarlar DP’yi ikaz eden türden yazılar da kaleme almıştır. Bunların özellikle 1955 yılı sonu 1956 başında olduğu görülmektedir. Örneğin, özgürlükler konusunda DP’nin iktidara geldiği 1950 yılında antidemokratik kanunlarla ilgili iyileştirici vaatlerini yerine getirmekte “her nedense” geciktiğini söyleyen Oral, ikinci dönemde de bazı hatalar yapıldığını ifade etmiştir. Fakat her şeye rağmen geç kalınmadığını söyleyerek, antidemokratik kanunların bir an önce kaldırılması gerektiğini dile getirmiştir. Bunların olmasıyla birlikte, CHP ile DP arasındaki “rejim meselesinin” de hallolacağını belirtmiştir.⁷¹ Oral bu yazısıyla, uzun bir süre sonra DP’yi “kısmen” ve “yumuşak” bir dille tenkit etmiş, bununla beraber DP’den umudunu kesmediğini ima etmiştir. Diğer bir ifadeyle, DP’ye verdiği “kredi” hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Cavid Oral bir başka yazısında ise bu kez ekonomik tablo hakkında birtakım uyarılarda bulunmuştur. Daha önceki yazılarında yaşanan birtakım ekonomik sıkıntıların sebebinin hızlı büyümeden kaynaklandığını ifade eden Oral bu yazısında ise, durumun “ciddi” bir boyutta olduğunu vurgulamıştır. Yapılan ekonomik hamlelerin “küçümsenemeyeceğini” söyleyen yazar, buna karşın dış borç bulunamamasının, üstelik dış borçların artmasının sıkıntılara neden olduğunu, cari açığın da arttığını, tarım ürünlerinden istenilen hasadın toplanamamasının da ekonomik tabloyu olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. Fakat tüm bunlara rağmen, yatırım politikalarının “karalanmasının” doğru olmadığını söylemiş, radikal önlemlerle sorunların giderilebileceğini belirtmiştir.⁷² Cavid Oral aslında bu yazısıyla DP’nin karşıtı gibi bir görüntü vermemiş, sadece “uyarı” niteliğinde bir yazı kaleme almıştır. Tenkidinde, var olan ekonomik tabloyu ortaya koyarak, çözüm önerilerinde bulunmuştur. Bir anlamda, “dost acı söyler” kabilinden bir yaklaşım sergilemiştir.

69 Cavid Oral, Partiler Arası”, Hürses, 4 Ocak 1955, s. 1.

70 Cavid Oral, “Menderes ve Yeni Zihniyet”, Hürses, 20 Aralık 1954, s. 2.

71 Cavid Oral, “Yeni Parti”, Hürses, 26 Aralık 1955, s. 1,5.

72 Cavid Oral, “1956 Yılı Başında”, Hürses, 1 Ocak 1956, s. 1,5.

İktidara bir eleştiri de Rıza Atila'dan gelmiştir. Atila aslında DP'yi hassas olduğu bir konuda tenkit etmiştir. Yazar halkevlerinin devlete devredilmesiyle hedeflenen şeyin çok da gerçekleşmediğini, halkevlerinin sadece bina demek olmadığını ve eğitim ve kültür hayatında önemli bir yeri olduğunu ifade etmiştir. DP'nin attığı bu adımla “vebalinden” bir an önce kurtulması gerektiği uyarısında bulunmuştur.⁷³ DP çizgisinde yayın izlemeye başlayan Hürses'te ve gazetesi ile aynı çizgide yazılar kaleme alan bir ismin halkevleri konusunda eleştirel tavrı dikkat çekmektedir. Zira halkevleri CHP ile özdeşleşmiş kurumlardır. Bu nedenle, Atila'nın sözleri hem bir uyarı hem de tenkit özelliği taşımaktadır.

SONUÇ

İktidar ile basın zaman zaman birbirleriyle yakın ilişkilere sahip olurken, taraflar kimi zaman da karşı karşıya gelebilmektedirler. Özellikle karşı karşıya gelindiği durumlarda ciddi bir cepheleşme söz konusudur. Buna karşın, “taraf değiştiren” basın-yayın organları da olabilmektedir. Bunun da farklı sebepleri vardır. Siyasi ilişkiler ve ekonomik durumlar en önemlileri arasındadır. Bu bağlamda, yayın hayatına CHP çizgisinde/safında başlayan ve iki yıl bu çizgide ilerleyen ama sert bir muhalefet yapmayan Hürses gazetesi ve sahibi CHP'li Cavid Oral'ın yayın anlayışındaki değişimi gözle görülür bir şekilde dikkat çekmektedir. Bu dönüşüm CHP içinde ve CHP'li basın arasında da ciddi tepkilere yol açmıştır. Fakat gazete ve sahibi “besleme basın” benzetmelerine sert tepki göstererek, birtakım iddiaları reddetmiştir. Fakat Uyar'ın da belirttiği gibi, özellikle 1954'ten sonra DP'nin “kalıcı” olduğunun anlaşılması bazı basın organlarının iktidara daha yakın bir çizgi takip etmeleri sonucunu doğurmuştur. Hürses'in de bu etkiyle bir dönüşüm geçirdiği söylenebilir. Özellikle birçok gazetenin tepkisini çeken Basın Kanunu'ndaki düzenlemelere Hürses'in olumlu yaklaşımı iktidarla ilişkisinin farklı bir hüviyete büründüğünü gösteren önemli ipuçlarıdır. Ayrıca, Cavid Oral'ın 1954'te resmen DP'li olması iktidarla ilişkisinin adını daha net ortaya koymaktadır.

Neticede, DP ile Hürses arasındaki çizginin gösterdiği değişim, DP'nin iktidarını kuvvetlendirmek için önemli gördüğü basın gücünü kendi lehine çevirmek için attığı bir adım olarak görülmektedir. Bilhassa CHP'li bir ismin DP saflarına kazandırılması iktidar partisi için önemli bir gelişmedir. Diğer taraftan, bir gazetenin ve sahibinin yön değiştirmesi ve bunu DP'li olarak resmî bir şekle büründürmesi basının güçlü iktidarlar karşısındaki pozisyon değişikliğine gitmesine yol açabildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Öte yandan, Hürses ve Cavid Oral'ın değişimi “samimi” bir şekilde değerlendirecek olursa, yanlışlarını gördüğü ve bir anlamda umudunu kestiği CHP'nin kendi uyarılarıyla düzelmeyeceği kanaati oluştuğu da söylenebilir. Ayrıca, CHP içinden gelen, yeterli muhalefet yapılmadığı eleştirileri de parti ile açılan mesafenin etkenlerinden olmuştur.

KAYNAKÇA

Gazeteler

Akşam

Dünya

Karagöz

Hürses

Milliyet

T.C. Resmi Gazete

Ulus

⁷³ Rıza Atila, “Halkevleri Vebali”, *Hürses*, 29 Ocak 1956, s. 1.

Kitaplar ve Makaleler

- Albayrak, Mustafa, *Türk Siyasi Hayatında Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004.
- Alemdar, Korkmaz, İletişim ve Tarih, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1996.
- Bulunmaz, Barış, "Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları", *Öneri Dergisi*, C: 10, Sayı: 37, Ocak 2012.
- Çakmak, Fevzi, "Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması", *History Studies: International Journal of History*, Cilt: 7, Sayı: 3, Yıl: 2015, ss. 1-21.
- Demir, Şerif, *Düello Menderes ve İnönü Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesi'ne Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.
- İnuğur, Nuri, *Türk Basın Tarihi*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1992.
- Kaya, Emre, Ayşe Elif, "Demokrat Parti Döneminde Basın-İktidar İlişkileri", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 39, Yıl: 2010.
- Koloğlu, Orhan, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2015.
- Öymen, Altan, *Öfkeli Yıllar*, Doğan Kitap, 11. Baskı, İstanbul 2014.
- Uyar, Hakkı, *Demokrat Parti İktidarında CHP 1950-1960*, Doğan Kitap, İstanbul 2017.
- Yıldız, Nuran, "Demokrat Parti İktidarı ve Basın" Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 51(1), 1997.

Sürelili Yayın Makaleleri

- Atila, Rıza, "Bir Nümayiş Teşebbüsü", *Hürses*, 9 Aralık 1954, s. 1.
- Atila, Rıza, "Halkevleri Vebali", *Hürses*, 29 Ocak 1956, s. 1.
- Başyazı, "Başımız Sağolsun", *Hürses*, 7 Haziran 1953, s. 1.
- Başyazı, "Kıyamet Kopardılar", *Hürses*, 22 Kasım 1951, s. 1-5.
- Başyazı, "Zaruri Bir Açıklama", *Hürses*, 24 Mayıs 1952, s. 1.
- Başyazı, "Zaruri Bir Cevap", *Hürses*, 8 Şubat 1953, s. 1.
- Başyazı, "Basın Hürriyeti Ne Değildir?", *Hürses*, 7 Aralık 1953, s. 1,7.
- Başyazı, "Basın Meselesi", *Hürses*, 27 Aralık 1953, s. 1,5.
- Başyazı, "İç Siyaset Manzaramız", *Hürses*, 6 Ekim 1954, s. 1,5.
- Başyazı, "Matbuat Hürriyeti Nedir, Ne Değildir?", *Hürses*, 22 Şubat 1955, s. 6.
- Başyazı, "Hep Aynı Taktik", *Hürses*, 17 Şubat 1954, s. 5.
- Başyazı, "Samur Kürk", *Hürses*, 6 Mayıs 1954, s. 1.
- Başyazı, "Halk Partisi ve Meseleleri", *Hürses*, 6 Temmuz 1954, s. 5.
- Başyazı, "Hep Aynı Taktik", *Hürses*, 17 Şubat 1954, s. 5.
- Başyazı, "Samur Kürk", *Hürses*, 6 Mayıs 1954, s. 1.
- Be. Fa., "Aranıyor!...", *Hürses*, 5 Ocak 1951, s. 1.
- N.E., "Beslemelerin Yeni Hedefi", *Ulus*, 1 Aralık 1953, s. 1.
- Oral, Cavid, "Partiler ve Umumi Efkâr", *Hürses*, 13 Ocak 1951, s. 1.
- Oral, Cavid, "İktidarın En Zayıf Tarafı", *Hürses*, 8 Ocak 1951, s. 1,6.
- Oral, Cavid, "İktidarla Anlaşamadığımız Mesele", *Hürses*, 9 Ocak 1951, s. 1.
- Oral, Cavid, "Ne İstiyoruz?" *Hürses*, 29 Mayıs 1952, s. 1.
- Oral, Cavid, "Eşit Muamele", *Hürses*, 16 Nisan 1952, s. 1.
- Oral, Cavid, "Eşit Muamele", *Hürses*, 16 Nisan 1952, s. 1.
- Oral, Cavid, "Samimiyet", *Hürses*, 5 Ocak 1951, s. 1.

Oral, Cavid, "Bütçe Komisyonundaki Müzakereler", *Hürses*, 13 Aralık 1952, s. 6.

Oral, Cavid, "Son Kurultay", *Hürses*, 3 Ağustos 1954, s. 1,5.

Oral, Cavid, Partiler Arası", *Hürses*, 4 Ocak 1955, s. 1.

Oral, Cavid, "Menderes ve Yeni Zihniyet", *Hürses*, 20 Aralık 1954, s. 2.

Oral, Cavid, "Yeni Parti", *Hürses*, 26 Aralık 1955, s. 1,5.

Oral, Cavid, "1956 Yılı Başında", *Hürses*, 1 Ocak 1956, s. 1,5.

Sözlü Kaynaklar

Hakkı Uyar (20 Kasım 2017)

İnternet Sitesi

<http://www.beyazitdevletkutup.gov.tr/Eklenti/57281,gazete-katalogu-012018pdf.pdf?0>

(Yayına Erişim Tarihi: 14.04.2018)